

รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการพึ่งพาตนเองของชุมชน ตำบลลาดควาย อำเภอศรีเมืองใหม่ จังหวัดอุบลราชธานี ตามแนวคิดพระมหาชนก

The Development Model for Community Self-Reliance Potential in Lat Khwai Sub-District, Si Mueang Mai District, Ubon Ratchathani Province

วรภุรี มุลสิน¹, พระครูเขมธรรมบัณฑิต², พระครูปริยัติปัญญาโสภณ³,

ปิยวรรณ ศิริเดชจร⁴, Marcel De Vries⁵

Worabhuri Moolsin¹, Phrakhrukhemadhamabandit², Phrakrupariyatpanyasophon³,

Piyawan Siridejkhajorn⁴, Marcel De Vries⁵

Independent Scholar¹, Mahachulalongkornrajavidyalaya University Surin Campus²³,

Ramkhamhaeng University⁴, Triamudomsuksapattanakarn Ubonratchathani School⁵

E-mail: worabhuri@gmail.com¹, annasana552@yahoo.com⁴,

teacehrdevries@gmail.com⁵

Received : February 4, 2026;

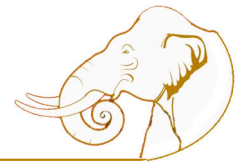
Revised : May 11, 2026;

Accepted : May 19, 2026

บทคัดย่อ

การวิจัย มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาศักยภาพการพึ่งพาตนเองของชุมชนตำบลลาดควาย อำเภอศรีเมืองใหม่ จังหวัดอุบลราชธานี ตามแนวคิดตัวแบบองค์ความรู้ “TERMS” และแนวคิดพระมหาชนก (2) เพื่อศึกษารูปแบบการพัฒนาศักยภาพการพึ่งพาตนเองของชุมชน ตำบลลาดควาย อำเภอศรีเมืองใหม่ จังหวัดอุบลราชธานี ตามแนวคิดพระมหาชนก วิธิดำเนินการวิจัยใช้ระเบียบเชิงคุณภาพโดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 15 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ และวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย (1) ศักยภาพการพึ่งพาตนเองของชุมชนตำบลลาดควาย ตามแนวคิดตัวแบบองค์ความรู้ “TERMS” และแนวคิดพระมหาชนก พบว่า การพึ่งตนเองของชุมชน มีการประยุกต์เทคโนโลยี ผลิตภัณฑ์น้ำมันจากถั่วเหลือง เพื่อลดรายจ่ายในครัวเรือน ในการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ใช้เองในกลุ่ม สำหรับการพึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ อยู่อย่างพอเพียง มีรายได้เพิ่มขึ้น ชาวบ้านให้ความศรัทธากับ หลวงปู่มั่น ภูริทัตโต เป็นที่พึ่งทางจิตใจและความศรัทธา ชาวบ้านลาดควายยังยึดถือประเพณีและวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมา ทั้งฮีต 12 คอง 14 (2). รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการพึ่งพาตนเองของชุมชน ชุมชนที่จะสามารถพึ่งตนเองได้ยังมีรูปแบบที่ประกอบด้วยองค์ประกอบอีก 5 องค์ประกอบได้แก่ การมีภาวะผู้นำ การเรียนรู้ร่วมกันและการมีส่วนร่วมของชุมชน การจัดตั้งกลุ่มหาแนวทางการพัฒนากลุ่ม การสร้างจิตสำนึกในการพึ่งตนเอง และการขอรับการสนับสนุนจากภายนอก ข้อเสนอแนะ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนการเสริมสร้าง

ภาวะผู้นำชุมชน ส่งเสริมเครือข่ายการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม และจัดหาเทคโนโลยีที่เหมาะสมและทรัพยากรภายนอก เพื่อพัฒนาและรักษาศักยภาพการพึ่งพาตนเองของชุมชนอย่างยั่งยืน

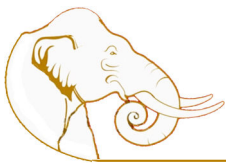
คำสำคัญ : การพัฒนาศักยภาพ, การพึ่งพาตนเอง, พระมหาชนก, รูปแบบการพัฒนา

Abstract

The research objectives were: (1) to study the self-reliance potential of the community in Lat Khwai Subdistrict, Si Mueang Mai District, Ubon Ratchathani Province, based on the "TERMS" knowledge model concept and the Mahajanaka concept; and (2) to study the model for developing self-reliance potential of the community in Lat Khwai Subdistrict, Si Mueang Mai District, Ubon Ratchathani Province, based on the Mahajanaka concept. The research methodology employed a qualitative approach with a sample group of 15 participants. Data were collected through interviews and analyzed using content analysis.

Research Findings revealed that (1) Regarding the self-reliance potential of the Lat Khwai Subdistrict community, based on the "TERMS" knowledge model concept and the Mahajanaka concept, it was found that the community applied technology to produce oil from plastic bags in order to reduce household expenses, and produced organic fertilizer for use within the group. In terms of economic self-reliance, villagers lived sufficiently with increased income. Villagers placed their faith in Luang Pu Man Phurithatto as a spiritual refuge and source of devotion. The people of Lat Khwai also continue to uphold inherited traditions and culture, including the 12 Heet and 14 Kong. (2) Regarding the model for developing community self-reliance potential, communities capable of achieving self-reliance must incorporate 5 additional components: leadership, collaborative learning and community participation, group formation to identify development approaches, building a consciousness of self-reliance, and seeking external support. Recommendations: Relevant agencies should support the strengthening of community leadership, promote participatory learning networks, and provide appropriate technology and external resources in order to develop and sustain community self-reliance capacity.

Keywords: Potential development, Self-reliance, Phra Maha Chonok, Development Model

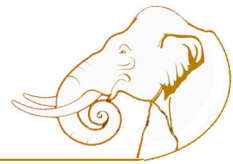

บทนำ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตั้งแต่ แผนพัฒนาฉบับที่ 1 (2504) ถึงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) ประเทศไทยยังคงต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในหลายบริบท ทั้งที่เป็นโอกาสและข้อจำกัดต่อการพัฒนาประเทศ จากการพัฒนาชนบทภายใต้โครงการและเงื่อนไขที่หลากหลายได้พบกับคำตอบหลายประการที่อธิบายถึงความล้มเหลวของแนวนโยบายพัฒนาประเทศบนพื้นฐานแนวคิด ทฤษฎีการพัฒนาแบบตะวันตกที่เน้นความทันสมัย (Modernization) และทางด้านวัตถุ รวมทั้งการเน้น การแข่งขันเป็นสำคัญ ซึ่งส่งผลให้ประเทศต้องมีการพึ่งพาในทุกๆ ด้าน เช่น เทคโนโลยี การเงิน การคลัง การตลาด เป็นต้น

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 จึงมีวัตถุประสงค์หลักข้างต้นออกมาเป็นเป้าหมายหลัก 5 ประการ ดังนี้ 1.การปรับโครงสร้างภาคการผลิตและบริการสู่เศรษฐกิจฐานนวัตกรรม โดยยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันของภาคการผลิตและบริการสำคัญให้สามารถตอบโจทย์พัฒนาการของเทคโนโลยีและสังคมยุคใหม่ และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม รวมทั้งเชื่อมโยงเศรษฐกิจท้องถิ่นกับห่วงโซ่มูลค่าของภาคการผลิตและบริการเป้าหมาย 2.การพัฒนาคนสำหรับโลกยุคใหม่ โดยพัฒนาให้คนไทยมีทักษะและคุณลักษณะที่เหมาะสมกับโลกยุคใหม่ ทั้งทักษะในด้านความรู้ ทักษะทางพฤติกรรม และคุณลักษณะตามบรรทัดฐานที่ดีของสังคม เตรียมพร้อมกำลังคนที่มีคุณภาพสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน รวมทั้งพัฒนาหลักประกันและความคุ้มครองทางสังคมเพื่อส่งเสริมความมั่นคงในชีวิต 3.การมุ่งสู่สังคมแห่งโอกาสและความเป็นธรรม โดยลดความเหลื่อมล้ำทั้งในเชิงพื้นที่และโอกาสในการแข่งขันของภาคธุรกิจ รวมถึงสนับสนุนช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางและผู้ด้อยโอกาสให้มีโอกาสในการเลื่อนขั้นทางเศรษฐกิจและสังคม 4.การเปลี่ยนผ่านไปสู่ความยั่งยืน โดยปรับปรุงการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในการผลิตและบริการให้มีประสิทธิภาพ แก้ไขปัญหามลพิษสำคัญด้วยวิธีการที่ยั่งยืน และลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก เพื่อมุ่งสู่การปล่อยคาร์บอนเป็นศูนย์ในระยะยาว เนื่องจาก ในปี พ.ศ. 2566 ประเทศไทยมีขยะมูลฝอยเกิดขึ้นประมาณ 26.95 ล้านตัน หรือประมาณ 73,840 ตันต่อวัน เฉลี่ย 1.12 กิโลกรัมต่อคนต่อวัน และเพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2565 ถึงร้อยละ 5 ที่มีปริมาณขยะมูลฝอย 25.70 ล้านตัน (Thai PBS : 2567)

แม้ว่าสังคมชนบทไทยโดยรวมจะยังคงเผชิญกับความล้มเหลวในการพัฒนาภายใต้กระแสหลักของรัฐ แต่ในทุกภูมิภาคของประเทศยังปรากฏชุมชนและหมู่บ้านจำนวนหนึ่งที่สามารถพัฒนาตนเองจนมีความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ สามารถช่วยเหลือและพึ่งพากันได้อย่างแท้จริง ซึ่งเป็นภาพสะท้อนที่ตรงกันข้ามกับแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมกระแสหลักของรัฐ (พิทยา ว่องกุล, 2541) สิ่งนี้ชี้ให้เห็นว่าชุมชนเหล่านั้นมีภูมิปัญญาและความเข้มแข็งที่สั่งสมกันมาอย่างยาวนาน จนทำให้กระบวนการพัฒนาประเทศเริ่มปรับเปลี่ยนมาให้ความสำคัญกับเศรษฐกิจฐานรากและภาคการเกษตรอีกครั้งหนึ่ง ตำบลลาดควาย อำเภอศรีเมืองใหม่ จังหวัดอุบลราชธานี ประสบปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะปัญหาการเผาขยะและถุงพลาสติกในชุมชน ซึ่งก่อให้เกิดมลพิษทางอากาศและส่งผลกระทบต่อสุขภาพและคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ ปัญหาดังกล่าวจึงเป็นแรงผลักดันสำคัญที่ทำให้ชุมชนต้อง

แสวงหาแนวทางแก้ไขด้วยตนเอง โดยนำแนวคิดพระมหาชนกและหลักความเพียรมาเป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนาและแก้ปัญหาอย่างยั่งยืน

แนวคิดพระมหาชนกเป็นแนวคิดที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ทรงถ่ายทอดผ่านพระราชนิพนธ์เรื่อง "พระมหาชนก" ซึ่งเล่าถึงพระมหาชนกผู้ทรงมีความมุ่งมั่นพยายามอย่างไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค เพื่อให้ประชาชนได้เรียนรู้หลักการดำเนินชีวิตอย่างมีความรับผิดชอบและมุ่งมั่นสู่เป้าหมาย พระราชนิพนธ์ฉบับนี้นำเสนอยุทธศาสตร์สำคัญ 2 ประการ ได้แก่ ศาสตร์แห่งการบูรณาการ ด้วยการผสมผสานภูมิปัญญา ทรัพยากร และหลักการต่าง ๆ เข้าด้วยกันอย่างองค์รวม เพื่อสร้างแนวทางแก้ปัญหาที่ยั่งยืน และยุทธศาสตร์แห่งการพัฒนา ด้วยการพัฒนาตนเองและสังคมอย่างมีเป้าหมาย โดยอาศัยความเพียรพยายามเป็นพลังขับเคลื่อนหลัก การนำแนวคิดทั้งสองยุทธศาสตร์นี้มาประยุกต์ใช้กับบริบทของชุมชนตำบลลาดควาย จึงเป็นแนวทางที่เหมาะสมในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมและเสริมสร้างศักยภาพการพึ่งพาตนเองของชุมชนอย่างยั่งยืน

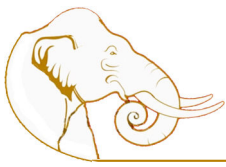
วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพการพึ่งพาตนเองของชุมชนตำบลลาดควาย อำเภอศรีเมืองใหม่ จังหวัดอุบลราชธานี ตามแนวคิดตัวแบบองค์ความรู้ “TERMS” และแนวคิดพระมหาชนก
2. เพื่อศึกษารูปแบบการพัฒนาศักยภาพการพึ่งพาตนเองของชุมชน ตำบลลาดควาย อำเภอศรีเมืองใหม่ จังหวัดอุบลราชธานี ตามแนวคิดพระมหาชนก

การทบทวนวรรณกรรม

1. ทฤษฎีการพึ่งตนเองของชุมชนชนบท (A Theory of Self-Reliance Rural Community) ทฤษฎีการพึ่งตนเองของชุมชนชนบท เป็นทฤษฎีที่สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย ซึ่งดำเนินการโดยสัญญา สัญญาวิวัฒน์ และคณะ (2537) พัฒนาขึ้นมาจากการวิจัยในโครงการ การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจในชนบท ที่สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติมอบหมายให้สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทยเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการวิจัย โดยทฤษฎีนี้กล่าวว่า การที่ชุมชนชนบทจะพึ่งตนเองได้ จะต้องมีการพึ่งตนเองได้ห้าด้านด้วยกันคือ พึ่งตนเองได้ ทางเทคโนโลยี (technological self-reliance) พึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ (economic self-reliance) พึ่งตนเองได้ทางทรัพยากรธรรมชาติ (natural resources self-reliance) พึ่งตนเองได้ทางจิตใจ (psychological self-reliance) และพึ่งตนเองได้ทางสังคมวัฒนธรรม (socio-cultural self-reliance) โดยใช้สัญลักษณ์ภาษาอังกฤษว่า TERMS หรือเรียกว่า ตัวแบบ TERMS (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2537) กล่าวคือ

สรุปได้ว่าการที่ชุมชนชนบทใดๆจะพึ่งตนเองได้อย่างสมบูรณ์ ชุมชนชนบทนั้นจะต้องพึ่งตนเองได้ในห้าด้านคือ ด้านเทคโนโลยี (T) ด้านเศรษฐกิจ (E) ด้านทรัพยากรธรรมชาติ (R) ด้านจิตใจ (M) และ

ด้านสังคม (S) หรือเรียกว่าตัวแบบ TERMS ระดับการพึ่งตนเองจะสูงต่ำย่อมอยู่กับระดับการพึ่งตนเองได้ด้านต่างๆ ด้วย

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและทฤษฎีใหม่ เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัส ชี้แนะทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดกว่า 25 ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจ และเมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้น และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่างๆ เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2537 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำริ “นำความคิด เรื่องทฤษฎีใหม่” ออกมาเผยแพร่ โดยที่เนื้อแท้ของ “ทฤษฎีใหม่” นี้คือ รูปแบบหนึ่งของ “เศรษฐกิจพอเพียง” ในความหมายของ “ความพอมี พอกิน” ตามที่เคยมีพระบรมราโชวาท ตั้งแต่ปี 2517 เป็นทฤษฎีที่เกิดจากประสบการณ์ของพระองค์ท่าน ภายหลังจากที่ได้ทรงลงมือปฏิบัติอย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลานานตั้งแต่ปี 2493 ได้มีการทดลองวิจัยโครงการหลวงต่างๆ ในบริเวณพระราชวังสวนจิตรลดา ก่อนที่จะมี พระบรมราโชวาทในปี 2517

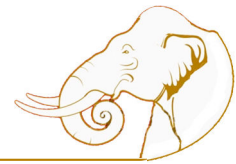
พระมหากษัตริย์ ยุทธศาสตร์แห่งการพัฒนาตนและพัฒนาสังคมจะเห็นได้ว่าพระราชนิพนธ์เรื่องพระมหากษัตริย์ทอดแทรกคำสอนทั้งโดยตรงและโดยนัยไว้มากมาย หากกระทำเพียงศึกษาคำสอนของพระองค์ให้ถ่องแท้ก็จะพบแสงสว่างแห่งชีวิต และหากจะใช้เวลาพิถีพิถันครีหะห์พระราชนิพนธ์ฉบับนี้ให้ถี่ถ้วนลึกซึ้งขึ้นอีก ทั้งรูปเล่ม เนื้อหา การสร้างสรรค์ จะพบว่าพระราชนิพนธ์พระมหากษัตริย์ดำเนินตามยุทธศาสตร์แห่งการพัฒนาคนไทยและพัฒนาสังคมไทย อันเป็นพระราชปณิธานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ร.9 ที่ดำเนินมาตลอดระยะเวลาแห่งการครองสิริราชสมบัติ อาจสรุปได้ว่าพระราชนิพนธ์เรื่องพระมหากษัตริย์นำเสนอยุทธศาสตร์สำคัญ ดังนี้

1 ศาสตร์แห่งการบูรณาการ

ในยุคปัจจุบันมีการนำแนวคิดการบูรณาการมาใช้ในวงการต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวงการศึกษา ตื่นตัวในเรื่องการจัดการความรู้แบบบูรณาการอย่างมาก เมื่อพิจารณาจากพระราชนิพนธ์ จะเห็นศาสตร์แห่งการบูรณาการหลายลักษณะ พระราชนิพนธ์เรื่องนี้สะท้อนพระปรีชาสามารถในสหวิทยาการ นอกจากภาษา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ร.9 ยังทรงพระปรีชาสามารถในเรื่องคอมพิวเตอร์ แผนที่ทางอากาศ อุทกศาสตร์ อดุณยวิทยา ไทโรศาสตร์เกษตรศาสตร์ เศรษฐศาสตร์

2 ยุทธศาสตร์แห่งการพัฒนา

พระราชนิพนธ์เรื่องพระมหากษัตริย์แสดงยุทธศาสตร์แห่งการพัฒนาตามแนวพระราชดำรินั้นคือการอนุรักษ์และการพัฒนาต้องดำเนินควบคู่กันไปจึงจะทำให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน เรื่องราวในพระราชนิพนธ์พระมหากษัตริย์ที่สะท้อนแนวพระราชดำรินี้อย่างเด่นชัดคือการฟื้นฟูต้นมะม่วง 9 วิธีซึ่งเป็นส่วนของพระราชนิพนธ์โดยแท้จริงไม่มีอยู่ในชาดก พระราชทานให้การฟื้นฟูต้นมะม่วง 9 วิธีคือ 1 เพาะเมล็ด 2 ถนอมรากที่เหลือให้งอกใหม่ 3 ปักกิ่งชำ 4 เสียบยอด 5 ต่อตา 6 ทาบกิ่ง 7 ตอนกิ่งให้งอกราก 8 รมควั่นต้นที่ไม่มีลูก 9 ชีวานุสงเคราะห์ คือ การเพาะเซลล์ จะเห็นได้ว่าทั้ง 9 วิธีประกอบด้วยภูมิปัญญาการเกษตรแบบเดิมและ

วิทยาการทางการเกษตรกรรมสมัยใหม่ จึงเห็นได้ว่าพระองค์มิได้ทรงเห็นว่าวิธีการทางการเกษตรแบบเดิมเป็นเรื่องโบราณล้าสมัย เพราะเกษตรกรรมก่อนย่อมคิดค้นหาความรู้ตามยุคสมัยของเขาร่องค้ำจึงทรงให้พระมหากษัตริย์แนะนำวิธีการเกษตรทั้งแบบเก่าและแบบใหม่ นอกจากนี้พระองค์ยังทรงใช้ข้อคิดเรื่องการใช้เทคโนโลยีว่าต้องใช้ให้เป็นใช้ให้ถูกต้อง ใช้เพื่อสร้างสรรค์ ไม่ใช่เพื่อทำลาย ผู้บริโภคก็ต้องรู้จักการบริโภคแบบพอเพียง ใช้ไปสร้างไป รักษาไป ก็จะมีชีวิตที่อยู่เย็นเป็นสุข พระราชานิพนธ์เรื่องนี้นำเสนอยุทธศาสตร์แห่งการพัฒนาว่าต้องประกอบด้วยการอนุรักษ์และการพัฒนา (พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช, 2540)

3 สูตรแห่งการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ความเพียร ปัญญา กำลัง

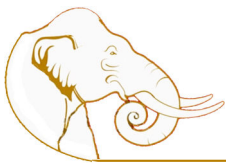
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ร.9 ทรงสืบสานแก่นความคิดจากพระมหากษัตริย์ที่แสดงให้เห็นว่าพระมหากษัตริย์ทรงใช้คุณสมบัติสำคัญ 3 อย่างในการครองชีวิตรวมทั้งรอดชีวิตจากการจมน้ำตายได้นั้น คือ ความเพียร ปัญญาและกำลัง ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงนำเสนอด้วยสัญลักษณ์คือปูทะเล คุณสมบัติทั้ง 3 อย่างจะเสริมรับและสนับสนุนซึ่งกันและกัน อันจะทำให้บุคคลเป็นทรัพยากรที่สมบูรณ์เป็นคุณสมบัติที่ทำให้พัฒนาตนเองอันจะทำให้เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ

ระเบียบวิธีวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Method) เพื่อตอบคำถามวิจัยตามวัตถุประสงค์ทั้งสองข้อ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ในการวิจัยครั้งนี้คัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 15 คน โดยใช้เกณฑ์การคัดเลือก ดังนี้ (1) เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ด้านการพึ่งพาตนเองในชุมชนตำบลลาดควายไม่น้อยกว่า 5 ปี (2) เป็นผู้นำชุมชนทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เช่น ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และปราชญ์ชาวบ้าน ที่มีบทบาทโดยตรงในการขับเคลื่อนกิจกรรมการพึ่งพาตนเองของชุมชน (3) เป็นสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนต้นแบบผสมผสานลาดควายที่เข้าร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง และ (4) เป็นเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานภาครัฐที่ให้การสนับสนุนชุมชนโดยตรง เช่น ผู้อำนวยการ สกร. อำเภอศรีเมืองใหม่ ทั้งนี้ เหตุผลที่คัดเลือกบุคคลกลุ่มดังกล่าวเนื่องจากเป็นผู้ที่มีความรู้ ประสบการณ์ และข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาศักยภาพการพึ่งพาตนเองของชุมชนตำบลลาดควายได้ดีที่สุด

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ (1) แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นตามกรอบแนวคิด TERMS และแนวคิดพระมหากษัตริย์ ใช้สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นรายบุคคล (2) แบบบันทึกการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ในกิจกรรมชุมชน การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลใช้วิธีการตรวจสอบสามเส้า (Triangulation) 3 รูปแบบ ได้แก่ (1) การตรวจสอบสามเส้าด้านแหล่งข้อมูล (Data Triangulation) โดยเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลายกลุ่ม ทั้งผู้นำชุมชน สมาชิกกลุ่ม และเจ้าหน้าที่รัฐ (2) การตรวจสอบสามเส้า

ด้านวิธีการ (Methodological Triangulation) โดยใช้ทั้งการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกต และการสนทนา
ควบคู่กัน และ (3) การตรวจสอบสามเส้าด้านนักวิจัย (Investigator Triangulation) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญ
ตรวจสอบผลการวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการ
สร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Inductive Reasoning) เพื่อสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการพึ่งพา
ตนเองของชุมชน

ผลการวิจัย

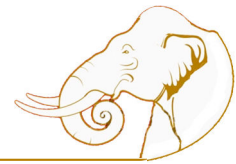
ศึกษาศักยภาพการพึ่งพาตนเองของชุมชนตำบลลาดควาย อำเภอศรีเมืองใหม่ จังหวัดอุบลราชธานี
ตามแนวคิดพระมหาชนก

ด้านเทคโนโลยี

จากการสัมภาษณ์ นายนิรุญ หางดง ประธานกลุ่มแปลงใหญ่ข้าว หมู่ 1 ตำบลลาดควายได้ให้
สัมภาษณ์ว่า “ที่หมู่บ้านวิสาหกิจชุมชนต้นแบบผสมผสานลาดควาย ผมได้ไปเรียนรู้การทำน้ำมันจาก
พลาสติกมาจากอาจารย์ ประสิทธิ์ ตระการฤทธิ์ ที่จังหวัดเพชรบูรณ์ ส่วนตัวผมชอบศึกษาด้านช่างและผม
เป็นช่างอยู่แล้ว เมื่อนำมาทดลอง และปรับปรุง ด้วยการแนะนำของ ท่านอาจารย์ ประจักษ์ศิษฐ์ นาสารีย์
ผู้อำนวยการ สกร.อำเภอศรีเมืองใหม่ ได้เข้ามาช่วยเหลือสนับสนุน แนะนำ ก็ยังมีข้อบกพร่องบ้างแต่
อาจารย์ก็ช่วยแก้ไข หาอุปกรณ์ สำหรับเครื่องกลั่นน้ำมันจากพลาสติก”

นายนิรุญ หางดง กล่าวต่อไปว่า “เครื่องกลั่นน้ำมันจากพลาสติกเป็นกระบวนการที่ใช้
พลาสติกเสียเป็นวัตถุดิบในการผลิตน้ำมัน โดยสามารถทำได้ที่อุณหภูมิประมาณ 400 องศาเซลเซียส ซึ่งจะ
ช่วยเปลี่ยนพลาสติก เช่น โพลีเอทิลีน ให้กลายเป็นน้ำมันดิบ ใช้ในการลดปริมาณขยะพลาสติกและผลิต
น้ำมันไปพร้อมกัน อุปกรณ์สำหรับการผลิตน้ำมันพลาสติกมีราคาประมาณ 15,000 บาท วัตถุดิบก็มีคนใน
หมู่บ้านที่ญาติเปิดร้านถูกและดี เอาถุงพลาสติกมาให้เป็นวัตถุดิบ ปกติแล้วใช้ถุงพลาสติกดีกว่าประเภทขวด
พลาสติก เพราะถุงพลาสติก 10 กิโลกรัม จะผลิตน้ำมันได้ 8 ลิตร ช่วยลดการเผาขยะในชุมชนไปได้มาก”
(สัมภาษณ์, นายรุณ หางดง, 21 ธันวาคม 2567) สอดคล้องกับความคิดเห็นของ อาจารย์ ประจักษ์ศิษฐ์
นาสารีย์ ได้ให้สัมภาษณ์ว่า “การนำถุงพลาสติกมาเผาเรามองเรื่องลดขยะ เปลี่ยนขยะในสิ่งที่ไม่มีความคุ้มค่า
โดยที่เราไม่ได้มองลึกในเรื่องของกฎหมาย ถ้าตามกฎหมายแล้ว การนำพลาสติกมาแปรรูปเป็นน้ำมัน ทำ
ไม่ได้เพราะกฎหมายไม่อนุญาต” (สัมภาษณ์, นายประจักษ์ศิษฐ์ นาสารีย์, 27 มกราคม 2568)

นายนิรุญ หางดง กล่าวต่อไปว่า “ปัญหาของเกษตรกรส่วนใหญ่ในประเทศไทยจะใช้ปุ๋ยเคมี ที่
มีผลเสียต่อดิน ผมเคยอ่านหนังสือพิมพ์ประเทศไทยใช้ปุ๋ยเคมีปีละ สองแสนล้านบาท และทางผมก็ได้ไป
เรียนรู้จากแม่โจ้ เพื่อผลิตปุ๋ยอินทรีย์ใช้เอง เพราะต้นทุนต่ำมากกว่าใช้ปุ๋ยเคมี ทางกลุ่มได้รับการสนับสนุน
จากกรมวิชาการเกษตร ในการทำนาแปลงใหญ่ โดยรวมกลุ่มสมาชิก ทำนาารวมกัน ใช้ปุ๋ยอินทรีย์ เพื่อลด
ต้นทุนการผลิต ดีต่อสุขภาพทุกคน” (สัมภาษณ์, นายนิรุญ หางดง, 21 ธันวาคม 2567)

สอดคล้องกับ อาจารย์ ประจักษ์ศิษฐ์ นาสารีย์ ได้กล่าวเพิ่มเติมว่า “ทาง ศูนย์การเรียนรู้ได้ให้การสนับสนุน ผมมีนโยบายนำแนวคิดพระมหาชนกมาใช้ในชุมชน ให้ชุมชนคิดและแก้ไขปัญหาเอง โดย จะไม่ไปชี้แนะ เป็นเพียงผู้ให้คำปรึกษาเมื่อพวกเขาบ้านมาขอคำปรึกษาและขอความช่วยเหลือ ผมยินดีที่จะช่วยเหลือเพื่อให้ชาวบ้านสามารถพึ่งตนเองได้” (สัมภาษณ์, นายประจักษ์ศิษฐ์ นาสารีย์, 27 มกราคม 2568)

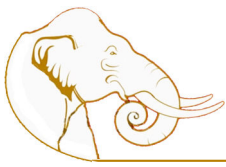
สรุป การพึ่งพาตนเองตามแนวคิดพระมหาชนก และการพึ่งตนเองได้ทางเทคโนโลยี (technological self-reliance) มีการประยุกต์เทคโนโลยี ผลิตน้ำมันจากถุงพลาสติก เพื่อลดรายจ่ายในครัวเรือน ในการซื้อน้ำมันเชื้อเพลิง การผลิตปุ๋ยอินทรีย์ใช้เองในกลุ่ม โดยให้ชุมชนคิดเอง และแก้ไขปัญหาเองเพื่อการพึ่งพาตนเองโดยมีหน่วยงานภาครัฐจากศูนย์เรียนรู้ให้การสนับสนุน

ด้านเศรษฐกิจ จากการสัมภาษณ์ นายนิรุญ หางดง ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนต้นแบบผสมผสานลาดควาย กล่าวว่า “ ผมศรัทธาและน้อมนำพระราชดำริของล้นเกล้ารัชกาลที่ 9 ในแนวคิดพอเพียง เศรษฐกิจพอเพียง ให้ทุกคนไม่มีหนี้สิน เพราะการมีหนี้มีแต่ทุกข์ ตกเป็นทาสของนายทุน ผมจึงได้เพาะเลี้ยงปลาตะเพียนด้วยตนเอง และขยายพันธุ์ได้ลูกปลาจำนวนมาก เพื่อให้เกษตรกร ไม่ต้องซื้อ แต่ให้จับในสระของตนเอง เป็นการลดรายจ่าย ขณะเดียวกัน ที่เลี้ยงก็เอามาแปรรูปเป็นปลาสามจะขายได้ราคาสูงกว่าขายปลาตะเพียนสด ทางกลุ่มได้ประชุมหารือกัน ผมได้เสนอต่อประธานกลุ่มว่า ให้สมาชิกกลุ่ม ทำการขุดสระ หรือสร้างบ่อดิน เพื่อเลี้ยงปลาตะเพียนที่ผมได้แจกให้สมาชิกทุกคนในกลุ่ม ได้นำไปเลี้ยงเพื่อเพิ่มรายได้ นอกจากเสร็จแล้วผมได้คิดปลูกพืชหลังทำนา เช่น ปลูกพริก ปลูกแตงโม ปลูกมันสำปะหลัง เพื่อเพิ่มรายได้ สำหรับฤดูกาลทำนาปีหน้าผมได้เพาะพันธุ์ข้าวสีชมพูที่ซื้อมาจากพิษณุโลก ให้นักท่องเที่ยวที่เที่ยวตามเส้นทางผาชนะได แวะชมบ้านเกิดหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต ที่บ้านคำบง ตำบลสงยาง อำเภอศรีเมืองใหม่ แล้วแวะมาถ่ายรูปและซื้อผลิตภัณฑ์ในชุมชน” (สัมภาษณ์, นายนิรุญ หางดง, 21 ธันวาคม 2567) สอดคล้องกับ อาจารย์ ประจักษ์ศิษฐ์ นาสารีย์ ได้ให้สัมภาษณ์ว่า “ทาง ศูนย์การเรียนรู้ (สกร) ได้สนับสนุนการทำปุ๋ยอินทรีย์ และให้แปลงสาธิตการปลูกข้าว” (สัมภาษณ์, นายประจักษ์ศิษฐ์ นาสารีย์, 27 มกราคม 2568)

สรุป การพึ่งพาตนเองตามแนวคิดพระมหาชนก และการพึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ (economic self-reliance) ด้วยการทำนาข้าวแบบปลอดภัยไม่ใช้ปุ๋ยเคมี และเสริมรายได้จากการปลูกพืชหลังฤดูเก็บเกี่ยว การเลี้ยงปลาตะเพียนเพื่อเพิ่มรายได้ จากการแปรรูปปลาเป็นปลาสามจะขายได้ราคาสูงกว่าขายปลาสด ตามแนวคิดพระมหาชนก การพึ่งพาตนเองได้ทางเศรษฐกิจ (economic self-reliance) อยู่อย่างพอเพียง มีรายได้เพิ่มขึ้นไม่ได้ผลิตเพื่อจำหน่ายแบบอุตสาหกรรมการค้า แต่รู้จักเอาสิ่งที่มีอยู่มาเพิ่มมูลค่า เป็นการใช้ปัญญา ที่ถูกต้อง

ด้านทรัพยากร

ตำบลลาดควายมีป่าชุมชน ป่าท่าเล โคกดอนสุกร เนื้อที่ประมาณ 30 ไร่ ทำฝายมีชีวิตในหน้าแล้ง ชาวบ้านได้ร่วมมือกันทำการสร้างฝายชะลอน้ำ เพื่อช่วยกักเก็บน้ำให้ป่าชุ่มชื้น และเพิ่มปริมาณน้ำใต้ดิน ตามแนวทางฝายชะลอน้ำของรัชกาลที่ 9 เพื่อให้ป่ามีน้ำ จะเกิดพืช เช่น เห็ด หน่อไม้ เป็นต้นลาดสด

ของชาวบ้าน จากการสัมภาษณ์ นายนิรุญ หางตง ได้กล่าวว่า “ชาวบ้านมีรายได้จากการเก็บของป่ามาขาย จากป่าทำเล โคกดอนสุกร ป่าเป็นตลาดที่ชาวบ้านไม่ต้องใช้เงินเพียงแต่ใช้แรงเข้าไปหาเก็บของในป่าแต่ถ้าใครขี้เกียจไปเก็บของป่า ก็จะคอยซื้อกับชาวบ้านที่ไปหาของป่าทำให้คนในชุมชนมีรายได้จากการเก็บของป่า นอกเหนือจากการรักษาทรัพยากรป่าไม้ หรือรักษาตลาดสดเอาไว้ ไม่ต้องซื้อหา นอกจากนี้แต่ละครอบครัว ก็ปลูกผักสวนครัว ไม่ต้องซื้อ เลี้ยงไก่ เลี้ยงสุกร ทำให้ประหยัดรายได้มาก เหลือจากรับประทานก็นำไปขายเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัวอีกทางหนึ่ง ” (สัมภาษณ์, นายนิรุญ หางตง, 21 ธันวาคม 2567)

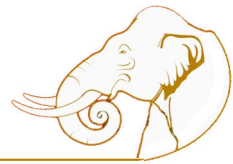
สรุป การพึ่งพาตนเองตามแนวคิดพระมหาชิน และ การพึ่งตนเองได้ทางทรัพยากรธรรมชาติ (Natural Resources Self - Reliance) ชาวบ้านมีอาหารที่ได้จากป่าชุมชน นอกเหนือจากการปลูกพืชผักสวนครัว เลี้ยงปลา เลี้ยงไก่ เลี้ยงสุกร เป็นการพึ่งตนเอง เหลือก็นำจำหน่าย

ด้านจิตใจ ชาวบ้านตำบลลาดควาย อำเภอศรีเมืองใหม่ จังหวัดอุบลราชธานี บ้านเกิดหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต ชาวบ้านทั้งไทยและต่างประเทศจะศรัทธาต่อ หลวงปู่มั่น ภูริทัตโต ที่เป็นอริยสงฆ์แห่งภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จากการสัมภาษณ์ นางสาวสมนึก โพธิ์คลานประชาสัมพันธ์กลุ่ม ได้กล่าวว่า “ปีนี้ทางกลุ่มได้เข้าไปร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลและ ทางอำเภอศรีเมืองใหม่ จัดงาน 155 ชาตกาล หลวงปู่มั่น ภูริทัตโต ปฐมสถานอาจารย์บูชา สู่อุบลเมืองกัมมัญฐานโลก วันที่ 18-19 มกราคม 2568 ณ ที่พักสงฆ์ กุดเม็ก บ้านวิสาหกิจชุมชนต้นแบบผสมผสานลาดควาย ต.สงยาง ซึ่งคนก็มาร่วมงานจำนวนมาก” (สัมภาษณ์, นางสาวสมนึก โพธิ์คลาน ประชาสัมพันธ์กลุ่ม, 21 ธันวาคม 2567)

สรุป การพึ่งพาตนเองตามแนวคิดพระมหาชิน และ การพึ่งตนเองได้ทางจิตใจ (psychological self-reliance) ชาวบ้านลาดควายให้ความศรัทธากับ หลวงปู่มั่น ภูริทัตโต เป็นที่พึ่งทางจิตใจและความศรัทธา

ด้านสังคมวัฒนธรรม

จากการสัมภาษณ์ นางสาวสมนึก โพธิ์คลาน ประชาสัมพันธ์กลุ่มวิสาหกิจชุมชนต้นแบบผสมผสานลาดควาย ได้ให้สัมภาษณ์ว่า “ชุมชนมีความเชื่อในเรื่องฮีตสิบสองคองสิบสี่ เป็นหลักในการประกอบประเพณีต่างๆในชุมชนในแต่ละปี ฮีตสิบสอง คำว่า “ฮีต” หรือขนบธรรมเนียมที่ชาวบ้านในชุมชนยึดถือปฏิบัติกันมา ในแต่ละเดือน จะมี ชื่อเรียกแตกต่างกัน 1. บุญเข้ากรรม อย่างหนึ่งว่าบุญเดือนอ้าย 2. บุญคูณลาน จึงมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าบุญเดือนยี่ 3. บุญข้าวจี บุญเดือนสาม 4. บุญพระเวส กำหนดทำในเดือนสี่ จึงเรียกชื่ออย่างหนึ่งว่า บุญเดือนสี่ 5. บุญสงกรานต์ ในระยะนี้เรียกว่าตรุษสงกรานต์ กำหนดเอาวันขึ้น 15 ค่ำเดือนห้า เพราะมีการกำหนดทำในเดือนห้าจึงมีชื่อเรียกว่า บุญเดือนห้า 6. บุญบั้งไฟ บุญเดือนหก 7. บุญข้าสยะ การชำระล้างสิ่งสกปรกกรูกรัง ให้สะอาดปราศจากมลทินโทษ คือความมัวหมอง เรียกการชำระสิ่งที่ต้องชำระให้สะอาดนั้นมี 2 อย่าง คือ 1) ความสกปรก ภายนอก ได้แก่ ร่างกาย เสื้อผ้า อาหารการกิน ที่อยู่อาศัยสกปรก 2) ความสกปรกภายใน ได้แก่ จิตใจเกิดจากความโลภ โกรธ หลง เป็นต้น จึงเรียกบุญเดือนเจ็ด 8. บุญเข้าพรรษา จึงมีชื่อเรียกว่าบุญเดือนแปด 9. บุญข้าวประดับดิน ทำบุญถึงญาติที่ล่วงลับไปแล้ว จึงเรียกบุญเดือนเก้า 10. บุญข้าวสาก การทำบุญมี

การให้ทาน เกี่ยวกับข้าวสากเรียกบุญข้าวสาก เพราะมีกำหนดการทำในเดือนสิบ จึงมีชื่อเรียกว่า บุญเดือนสิบ 11. บุญออกพรรษา คือการออกจากเขตจำกัด ไปพักแรมที่อื่นได้เรียก ออกพรรษา บุญเดือนสิบเอ็ด 12. บุญกฐิน ผ้าที่ใช้เป็นสะดึงทำเป็นกรอบซึ่งเย็บจีวร เรียกผ้ามีกำหนดทำในระหว่างเดือน 12 จึงมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า บุญเดือนสิบสอง และชาวชุมชนลาดควายยังยึดถือใน คอง สิบสี่ หรือครรลอง ได้แก่ แนวทางหรือกรอบกติกาที่พึงใช้เป็นหลักปฏิบัติมี 2 อย่าง คือ สำหรับบุคคลธรรมดาหรือประพฤติปฏิบัติเป็นกิจวัตรในระหว่างครอบครัว ผัวเมียบ้านเรือนหรือต่อศาสนาแบบหนึ่งและสำหรับท้าวพระยาผู้ปกครองบ้านเมืองต้องประพฤติปฏิบัติเป็นกิจวัตรด้วยคล้ายคลึงกับรัฐธรรมนูญจารีต หรือเรียกว่าคองธรรมสิบสี่อย่าง เช่น 1. อิตเจ้าคองขุน เทียบกับรัฐธรรมนูญหมวดว่าด้วยหน้าที่ของกษัตริย์หรือแนวนโยบายของรัฐ 2. อิตท้าว ว่าด้วยหน้าที่ของบ้านเมือง มี 3. อิตไพร่คองนาย มีหลักการเป็นคติในรูปคำกลอนอยู่มาก (สัมภาษณ์, นางสาวสมนึก โพธิ์คาร ประชาสัมพันธ์กลุ่มวิสาหกิจชุมชนต้นแบบผสมผสานลาดควาย, 21 ธันวาคม 2567)

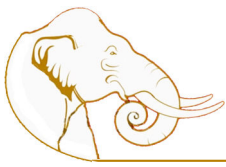
สรุป การพึ่งพาตนเองตามแนวคิดพระมหาชนก การพึ่งตนเองได้ทางสังคม (Socio-Cultural Self-Reliance) ชาวบ้านลาดควายยังยึดถือประเพณีและวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมา ทั้งอิต 12 คอง 14

ตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษารูปแบบการพัฒนาศักยภาพการพึ่งพาตนเองของชุมชน ตำบลลาดควาย อำเภอศรีเมืองใหม่ จังหวัดอุบลราชธานี ตามแนวคิดพระมหาชนก ผู้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้วิจัยค้นพบว่า การพัฒนาศักยภาพการพึ่งพาตนเองประกอบด้วยปัจจัยหลายประการ ประการแรกทางด้านภาวะผู้นำ ประการที่สองการมีส่วนร่วมของชุมชน ประการที่สาม การจัดตั้งกลุ่ม ประการที่สี่ การสรรสร้างจิตสำนึกการพึ่งตนเอง และประการสุดท้าย การขอรับการสนับสนุนจากภายนอก

1. ปัจจัยด้านผู้นำ ความเข้มแข็ง ของชาวบ้านตำบลลาดควายนอกจากจะขึ้นอยู่กับปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจแล้ว ผู้นำก็ยังเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ชี้ให้เห็นถึงความเข้มแข็งของหมู่บ้านหรือชุมชนได้ ดังนั้นความเข้มแข็งของหมู่บ้านจึงขึ้นกับภาวะผู้นำที่มีอยู่ในหมู่บ้านหรือชุมชนนั้น ผู้นำหรือ หมู่บ้านที่มีความเข้มแข็งนั้นนอกจากจะต้องมีผู้นำทั้งที่เป็นทางการและผู้นำตามธรรมชาติเป็นจำนวนมากแล้ว ผู้นำเหล่านี้ยังต้องสามารถทำหน้าที่ประสานงานเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกกับสถาบันและส่วนต่างๆ ของหมู่บ้านเข้าด้วยกัน ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องโดยไม่คิดเพียงแต่จะแก้ปัญหาเฉพาะหน้าหรือแสวงหาผลประโยชน์เท่านั้น ผู้ที่มีภาวะผู้นำในการพัฒนาต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ มีความสามารถ มีความกล้าหาญในการตัดสินใจ มีความซื่อสัตย์ และมีความเสียสละจนสามารถยืนหยัดร่วมกับบุคคลอื่นๆ ในการแสดงออกถึงความเป็นเจ้าของหมู่บ้านได้ และที่สำคัญผู้นำ หรือกรรมการนั้นต้องได้รับการยอมรับจากสมาชิกหมู่บ้านด้วย การพัฒนาหมู่บ้านจึงจะประสบผลสำเร็จ ดังคำกล่าวที่ว่า

“ผู้นำต้องใจกว้าง ยอมรับฟังความคิดเห็นของชาวบ้านด้วย ถึงจะได้ใจเขา แล้วจะง่ายต่อการขอความร่วมมือในเรื่องอื่นๆ” (สัมภาษณ์, นางหนูแก้ว คำดี, 20 ธันวาคม 2567)

แม้ว่าภายในหมู่บ้านในปัจจุบันจะมีผู้นำทางการหลายลักษณะ เช่น ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน สมาชิก อบต. เป็นต้น จากการศึกษาพบว่าในหมู่บ้านวิสาหกิจชุมชนต้นแบบผสมผสานลาดควาย ตำบล

ลาดควาย ผู้นำจะทำงานร่วมมือและมีความสามัคคีกันดี โดยไม่เกี่ยงว่าเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของฝ่ายหนึ่ง ฝ่ายใดเฉพาะ แต่จะมีการปรึกษาหารือกันโดยยึดประโยชน์ของหมู่บ้านและชุมชนเป็นสำคัญในขณะที่หมู่บ้านทั่วไปอาจมีปัญหาคความแตกแยกอันเนื่องมาจากการเลือกตั้ง

2. ทางด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ถือเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง การมีส่วนร่วมของชาวบ้านเป็นตัวบ่งชี้ที่ดีของโครงสร้างความสัมพันธ์แนวราบและยังคงเป็นคำตอบที่สามารถอธิบายความเข้มแข็งของชุมชน หรือการพึ่งตนเองของชุมชนได้อย่างมีพลังเสมอ ในฐานะที่เป็นผลของความรักความสามัคคีกันภายในชุมชน ซึ่งผู้นำชุมชนและหัวหน้าครอบครัวที่เข้าร่วมกิจกรรมการสนทนากลุ่มก็พิจารณาประเด็นนี้เป็นประเด็นสำคัญเช่นกัน ในการอธิบายพัฒนาการของชุมชนซึ่งสะท้อนได้จาก คำกล่าวของชาวบ้านที่ว่า

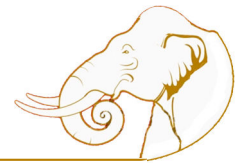
“ถ้าชาวบ้านไม่มีส่วนร่วม วิสาหกิจชุมชนไม่ประสบความสำเร็จอย่างทุกวันนี้อยากให้หมู่บ้านอื่นเป็นแบบหมู่บ้านเรา เพราะหมู่บ้านเรามีความสามัคคีเป็นความภูมิใจที่สามารถรวมคนให้เป็นหนึ่งเดียว ทำงานร่วมกันอย่างสามัคคี และมีผลที่เป็นที่ภูมิใจของทุกคนด้วย ก็ดีใจอย่างยิ่งที่ชุมชนสามารถช่วยเหลือตนเองได้” (สัมภาษณ์, นายสีตวัน นงคม, 21 ธันวาคม 2567)

“ปัจจัยหนึ่งที่สำคัญคือกระบวนการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน ถ้าผู้นำกลุ่มไม่ได้รับความร่วมมือจากชาวบ้าน ก็ทำอะไรไม่สำเร็จ” (สัมภาษณ์, นางสาวสมนึก โพธิ์คาร ประชาสัมพันธ์กลุ่มวิสาหกิจชุมชนต้นแบบผสมผสานลาดควาย, 21 ธันวาคม 2567)

3. การจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนต้นแบบผสมผสานและหาแนวทางการพัฒนากลุ่ม จากการที่ครอบครัวต่างๆ ได้พยายามดิ้นรนเพื่อการพึ่งตนเองโดยการสร้างอาชีพเสริมและมีการรวมกลุ่มกันเพื่อให้สามารถพัฒนาอาชีพได้อย่างมั่นคง มีอำนาจในการต่อรองและมีโอกาสในการขอรับการสนับสนุนจากแหล่งต่างๆ ทั้งภายในและภายนอก เป็นผลให้เกิดมีชาวบ้านในหมู่บ้านตำบล ลาดควาย เริ่มสนใจ

“การทำงานที่นี้ทุกอย่างเป็นระบบกลุ่ม ทุกคนปรึกษาหารือกัน ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ไม่แบ่งแยก การทำงานในระบบกลุ่มนี้ถือว่าเป็นสิ่งที่แก้ปัญหาได้ในเบื้องต้น ช่วยให้คนไม่ว่างงานและช่วยให้เรารู้จักการทำงานเป็นหมู่คณะ แต่ระบบการทำงานเป็นกลุ่มต้องใช้เวลา” (สัมภาษณ์, นางวงษ์เดือน หางดง, 21 ธันวาคม 2567)

4. การสร้างจิตสำนึกในการพึ่งตนเอง (Creation of self-reliance awareness) การสร้างจิตสำนึกในการพึ่งตนเองจะเป็นเสมือนภูมิคุ้มกันให้ชุมชนพร้อมเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ด้วยการเสริมสร้างให้ครอบครัวมีความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจหรืออาชีพนั่นเอง และสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีของคนในครอบครัว จากการสัมภาษณ์ นายนิรุญ หางดง ได้ให้สัมภาษณ์ว่า “ทุกวันนี้ต้องพึ่งตนเอง ด้านอาหาร ปุ๋ย ทุกอย่างถ้าทำในหมู่บ้านได้ จะลดรายจ่าย จะทำให้มีเงินเหลือเก็บ ชาวบ้านไม่เป็นหนี้ การออมความอุดมสมบูรณ์ของดิน น้ำ ป่า พืชผัก ผลไม้ และสัตว์ นอกจากนี้ การสร้างความตระหนักรู้ของชุมชนในคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีต่อวิถีชีวิตก็สิ่งสำคัญ ผมอยากให้มีการกระจายอำนาจการจัดการทรัพยากรของท้องถิ่นให้ชุมชนที่

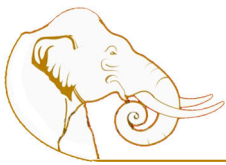
มีศักยภาพเข้ามามีส่วนร่วมกับรัฐในการอนุรักษ์ พื้นฟูและพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สร้างจิตสำนึกทางด้านจิตใจ เช่นการสำนึกรักบ้านเกิดของลูกหลานที่ไปทำงานในต่างถิ่น ต่างแดน ก็เป็นสิ่งสำคัญยิ่งโดย พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตาหลาน ควรปลูกฝังสิ่งเหล่านี้ให้เกิดขึ้นกับหลาน ให้นำความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับมา นำมาพัฒนาหมู่บ้านตลอดจนนำกลิ่น ผ่าป่า หารายได้มาช่วยเหลือวัดวาอาราม โรงเรียน เด็กเล็กในชนบทก็จะทำให้เกิดความรัก ความสามัคคี ความภูมิใจของคนในชนบทได้ ถ้าชุมชนสามารถสร้างสิ่งเหล่านี้ให้เกิดในชุมชนก็เท่ากับว่าชุมชนมีความเตรียมพร้อม และสามารถพึ่งตนเองได้แล้ว” (สัมภาษณ์, นายนิรุญ หางดง, 21 ธันวาคม 2567)

5. การขอรับการสนับสนุนจากภายนอก (Acceptance of outside support) ผู้นำและชาวบ้านตระหนักดีว่าความพยายามพึ่งตนเองเป็นคุณสมบัติที่สำคัญและจำเป็น อย่างยิ่งที่จะต้องแสดงออกอย่างมีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ อย่างไรก็ตาม ในการพัฒนาเพื่อพึ่งตนเองนั้น ผู้นำชุมชนหรือชาวบ้าน ก็ไม่ได้คิดว่าลำพังแต่ชุมชนเองจะสามารถพัฒนาทุกสิ่งทุกอย่างให้ประสบความสำเร็จได้ทุกเรื่อง การรับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกทั้งทางราชการและภาคเอกชนก็ยังเป็นสิ่งจำเป็น จากการสัมภาษณ์ นายนิรุญ หางดง ได้ให้สัมภาษณ์ว่า “ผมได้ขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐเช่น กรมส่งเสริมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ รวมถึงภาคเอกชน บริษัทที่ทำปุ๋ยอินทรีย์ที่ให้ความช่วยเหลือแก่กลุ่มในการถ่ายทอดความรู้ให้ การทำปุ๋ยอินทรีย์ การแนะนำด้านการเกษตร” (สัมภาษณ์, นายนิรุญ หางดง, 21 ธันวาคม 2567)

สรุป รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการพึ่งพาตนเองของชุมชน ตามแนวคิดพระมหาชนก และจากตามแนวคิดของตัวแบบองค์ความรู้ “TERMS ชุมชนที่จะสามารถพึ่งตนเองได้ยังมีรูปแบบที่ประกอบด้วยองค์ประกอบอีก 5 องค์ประกอบได้แก่ การมีภาวะผู้นำ การเรียนรู้ร่วมกันและการมีส่วนร่วมของชุมชน การจัดตั้งกลุ่มหาแนวทางการพัฒนากลุ่ม การสร้างจิตสำนึกในการพึ่งตนเอง และการขอรับการสนับสนุนจากภายนอก

อภิปรายผลการวิจัย

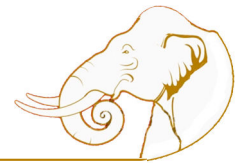
ศักยภาพการพึ่งพาตนเองของชุมชนตำบลลาดควาย อำเภอศรีเมืองใหม่ จังหวัดอุบลราชธานี ตามแนวคิดตัวแบบองค์ความรู้ “TERMS” และแนวคิดพระมหาชนก การพึ่งตนเองได้ทางเทคโนโลยี (Technological Self-Reliance) การพึ่งพาตนเองตามแนวคิดพระมหาชนกและการพึ่งตนเองได้ทางเทคโนโลยี มีการประยุกต์เทคโนโลยีผลิตน้ำมันจากถุงพลาสติกเพื่อลดรายจ่ายในครัวเรือน และการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ใช้เองในกลุ่ม โดยให้ชุมชนคิดเองและแก้ไขปัญหาเองเพื่อการพึ่งพาตนเอง โดยมีหน่วยงานภาครัฐจากศูนย์เรียนรู้ให้การสนับสนุน สิ่งที่น่าสังเกตเป็นพิเศษในกรณีนี้คือ กระบวนการเรียนรู้การผลิตน้ำมันจากถุงพลาสติกของนายนิรุญ หางดง สะท้อนแก่นธรรมแห่งความเพียรในพระมหาชนกอย่างชัดเจน กล่าวคือพระมหาชนกทรงว่าน้ำในมหาสมุทรด้วยความมุนานโดยไม่รู้ว่าจะถึงฝั่งหรือไม่ ในทำนองเดียวกัน ชุมชนลาดควายก็ไม่ได้ประสบความสำเร็จในการผลิตน้ำมันตั้งแต่แรก หากแต่ผ่านกระบวนการลองผิดลองถูก

ปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องแล้วแล้ว โดยไม่ยอมละทิ้งความพยายาม จนกระทั่งสามารถพัฒนาเครื่องกลั่นน้ำมันจากพลาสติกที่ใช้งานได้จริงในชุมชน ความพยายามนี้สอดคล้องกับสูตรแห่งการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในพระมหาชนกที่ประกอบด้วยความเพียร ปัญญา และกำลัง ซึ่งต้องเสริมรับสนับสนุนกันอย่างครบถ้วนจึงจะนำไปสู่ความสำเร็จที่เป็นรูปธรรม อย่างไรก็ตาม พบว่ายังมีข้อจำกัดด้านกรอบกฎหมายที่ชุมชนยังขาดความเข้าใจ ซึ่งถือเป็นบทเรียนสำคัญว่า ความเพียรที่แท้จริงตามแนวพระมหาชนกนั้น ต้องควบคู่กับปัญญาที่รอบด้านทั้งในมิติของเทคนิคและกฎหมายด้วย สอดคล้องกับการศึกษาของบุญลดา คุณาเวชกิจ และจักกฤช ศรีล่อ (2564) ที่พบว่าการพัฒนาศักยภาพการพึ่งพาตนเองด้วยการถ่ายทอดความรู้การผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพในตำบลหนองกุลา จังหวัดพิษณุโลก ประสบผลสำเร็จเมื่อชุมชนร่วมกันคิด ร่วมลงมือทดลอง และรับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกควบคู่กัน

การพึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ (Economic Self-Reliance) การพึ่งพาตนเองตามแนวคิดพระมหาชนกและการพึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ ได้แก่ การทำนาข้าวแบบปลอดภัยไม่ใช้ปุ๋ยเคมี การเสริมรายได้จากการปลูกพืชหลังฤดูเก็บเกี่ยว และการเลี้ยงปลาตะเพียนเพื่อแปรรูปเป็นปลาแห้งที่มีมูลค่าสูงกว่าการจำหน่ายปลาสด ความสำเร็จเชิงเศรษฐกิจดังกล่าวสะท้อนยุทธศาสตร์แห่งการพัฒนาในพระมหาชนกที่เน้นว่า "การอนุรักษ์และการพัฒนาต้องดำเนินควบคู่กัน" ชุมชนลาดควายไม่ได้มุ่งแสวงหากำไรสูงสุดแบบอุตสาหกรรม หากแต่ใช้ปัญญาในการเพิ่มมูลค่าสิ่งที่มีอยู่ในมือ เช่น การนำปลาตะเพียนสดมาแปรรูปเป็นปลาแห้ง ซึ่งสะท้อนแนวคิดการใช้เทคโนโลยีให้เป็น ใช้ให้ถูกต้อง และใช้เพื่อสร้างสรรค์ตามที่พระมหาชนกได้แสดงไว้ผ่านการฟื้นฟูต้นมะม่วง 9 วิธี กล่าวคือ ไม่ยึดติดวิธีใดวิธีหนึ่ง แต่เลือกใช้วิธีที่เหมาะสมกับบริบทที่มี สอดคล้องกับการวิจัยของหนึ่งฤดี โกสีย์ จิตาภา สุวรรณฤกษ์ และอมลวรรณ วีระธรรมโม (2565) ที่พบว่าวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของผู้สูงอายุในชุมชนนาทับ จังหวัดสงขลา มีลักษณะการวางแผนรายได้และรายจ่ายอย่างมีเหตุผล ชี้อันธ์พืชเพื่อเก็บเกี่ยวเองและวางแผนอาชีพอย่างรอบคอบ ซึ่งเป็นรูปแบบเดียวกันกับที่ชุมชนลาดควายดำเนินอยู่

การพึ่งตนเองได้ทางทรัพยากรธรรมชาติ (Natural Resources Self-Reliance) การพึ่งพาตนเองตามแนวคิดพระมหาชนกและการพึ่งตนเองได้ทางทรัพยากรธรรมชาติ ชาวบ้านมีอาหารที่ได้จากป่าชุมชน นอกเหนือจากการปลูกพืชผักสวนครัว เลี้ยงปลา เลี้ยงไก่ เลี้ยงสุกร และนำส่วนที่เหลือจากการบริโภคออกจำหน่าย ความสำเร็จในการพึ่งตนเองด้านทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนลาดควายเป็นผลจากความเพียรพยายามในการอนุรักษ์ป่าชุมชนและสร้างฝายชะลอน้ำมาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสะท้อนแก่นของพระมหาชนกที่ว่าผลลัพธ์ที่ดีย่อมต้องการความพยายามที่ไม่หยุดหย่อน ชาวบ้านไม่ได้รอคอยการสนับสนุนจากภายนอกก่อนจะเริ่มดำเนินการ แต่ลงมือรวมพลังกันอนุรักษ์ทรัพยากรด้วยตนเอง จนป่าชุมชนกลายเป็น "ตลาดสดธรรมชาติ" ที่สร้างความมั่นคงทางอาหารให้ชุมชน สอดคล้องกับโกมิน สุขอุ้น (2565) ที่พบว่าชุมชนบ้านบางสาน จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีการจัดการชุมชนพึ่งตนเองอย่างยั่งยืนครอบคลุมทั้งด้านเศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติ จิตใจ และสังคมวัฒนธรรม และสอดคล้องกับบุญยืน งามเปรี๊ยม และเกษม ประอาจ (2563) ได้ศึกษา พฤติกรรมในการดำเนินชีวิตของชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผลการวิจัย

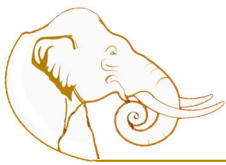

พบว่า การดำรงอยู่และพฤติกรรมของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้น ขั้นแรกต้องพอเพียงที่ตนเองก่อน ยึดหลักพึ่งตนเอง คือพยายามพึ่งตนเองให้ได้เสียก่อน ประหยัดไม่ฟุ่มเฟือย ดำเนินชีวิตต้องอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลาง โดยคำนึงถึงหลัก 3 ประการ ดังนี้ 1. ความพอประมาณ 2. ความมีเหตุผล 3. การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีและแรงจูงใจในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้นต้องการความมั่นคงอย่างยั่งยืนในชีวิตต้องการลดค่าใช้จ่าย เพิ่มรายได้ในครอบครัว ต้องการสร้างความเข้มแข็งให้ครอบครัว เพื่อพัฒนารายได้มุ่งเน้นการมีส่วนร่วม รักษาคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมทรัพยากรธรรมชาติ ตามหลักของพระมหากษัตริย์ ชุมชนที่ดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงอย่างแท้จริงนั้น ต้องเริ่มจากความพอเพียงที่ตนเองก่อน บนพื้นฐานของความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการสร้างภูมิคุ้มกัน ซึ่งตรงกับที่ชุมชนลาดควายปฏิบัติอยู่

การพึ่งตนเองได้ทางจิตใจ (Psychological Self-Reliance) การพึ่งพาตนเองตามแนวคิดพระมหากษัตริย์และการพึ่งตนเองได้ทางจิตใจ ชาวบ้านลาดควายให้ความศรัทธาในหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต เป็นที่พึ่งทางจิตใจและความศรัทธา ในหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต ซึ่งเป็นบุคคลต้นแบบแห่งความเพียรและวิริยะในพระพุทธศาสนา มีความสอดคล้องเชิงลึกกับแก่นธรรมของพระมหากษัตริย์อย่างน่าสนใจ เพราะทั้งพระมหากษัตริย์และหลวงปู่มั่นต่างเป็นสัญลักษณ์ของผู้ที่ไม่ยอมแพ้ต่ออุปสรรค มีความมุมานะ และมีจิตใจที่เข้มแข็งเป็นรากฐาน ความศรัทธานี้จึงไม่ใช่เพียงพิธีกรรมทางศาสนา หากแต่เป็นพลังจิตใจที่หล่อเลี้ยงให้ชุมชนสามารถเผชิญกับความยากลำบากในการพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับสุภาพร ภูไพบูลย์ (2558) ที่พบว่าชุมชนบ้านโพธิ์ศรี จังหวัดสุพรรณบุรี มีวิถีชีวิตที่สืบทอดประเพณีและวัฒนธรรมจากบรรพบุรุษควบคู่กับการดำรงชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

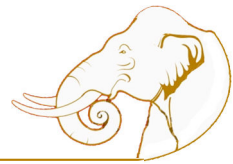
การพึ่งตนเองได้ทางสังคมวัฒนธรรม (Socio-Cultural Self-Reliance) การพึ่งพาตนเองตามแนวคิดพระมหากษัตริย์และการพึ่งตนเองได้ทางสังคมวัฒนธรรม ชาวบ้านลาดควายยังยึดถือประเพณีและวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมา ทั้งฮีต 12 คอง 14 ไม่เพียงแต่เป็นประเพณีที่สืบทอดกันมา หากแต่ทำหน้าที่เป็นกลไกสร้างความสามัคคีและความไว้วางใจในชุมชน ซึ่งเป็นฐานรองรับสำคัญที่ทำให้องค์ประกอบทั้ง 5 ของรูปแบบการพัฒนาศักยภาพการพึ่งพาตนเองสามารถขับเคลื่อนได้อย่างมีพลัง สอดคล้องกับสุภาพร ภูไพบูลย์ (2558) ได้ศึกษา การจัดการชุมชนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านโพธิ์ศรี อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี ผลวิจัยพบว่า วิถีชีวิตชาวบ้านมีการสืบทอดประเพณี วัฒนธรรมมาจากบรรพบุรุษ เน้นการดำรงชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ที่พบผลวิจัยไปในทิศทางเดียวกัน

รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการพึ่งพาตนเองของชุมชนตามแนวคิดพระมหากษัตริย์และตัวแบบองค์ความรู้ "TERMS" ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ การมีภาวะผู้นำ การเรียนรู้ร่วมกันและการมีส่วนร่วมของชุมชน การจัดตั้งกลุ่มหาแนวทางการพัฒนากลุ่ม การสร้างจิตสำนึกในการพึ่งตนเอง และการขอรับการสนับสนุนจากภายนอก เมื่อพิจารณาองค์ประกอบทั้ง 5 ผ่านแนวคิดพระมหากษัตริย์จะพบว่ามีความสอดคล้องในเชิงโครงสร้างอย่างน่าสนใจ กล่าวคือ ภาวะผู้นำสะท้อนถึงความเพียรและความกล้าหาญในการตัดสินใจ การเรียนรู้ร่วมกันสะท้อนถึงปัญญาที่ต้องสั่งสมผ่านประสบการณ์ร่วม การสร้างจิตสำนึกในการพึ่งตนเอง

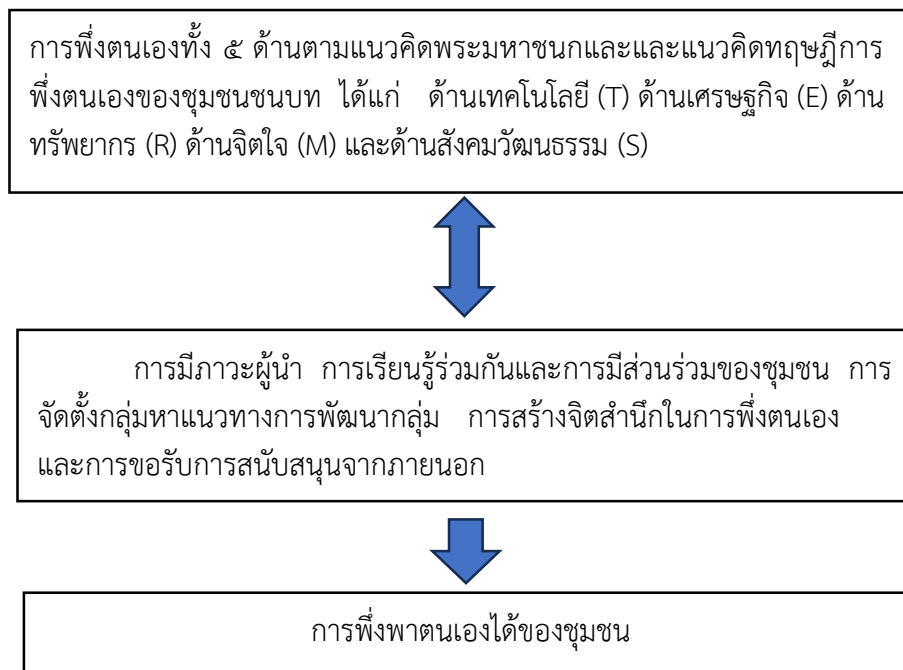

สะท้อนถึงกำลังใจที่ไม่ยอมแพ้ต่ออุปสรรค ส่วนการจัดตั้งกลุ่มและการขอรับการสนับสนุนจากภายนอก สะท้อนถึงศาสตร์แห่งการบูรณาการที่พระมหาชนกนำเสนอ คือ การผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นกับความรู้ และทรัพยากรจากภายนอกอย่างชาญฉลาด สอดคล้องกับ พระคำไพ สญญโม (จันทร์ขี้) (2567) ได้ศึกษา การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจของชุมชนในตำบลแสนพันอำเภอรามัญ จังหวัดนครพนม ผลการวิจัยพบว่า การพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจของชุมชนในตำบลแสนพัน อำเภอรามัญ จังหวัดนครพนม ทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้าน ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นและเทคโนโลยีท้องถิ่น ด้านเศรษฐกิจ ด้านทรัพยากรธรรมชาติ และ สิ่งแวดล้อม ด้านจิตใจ และด้านสังคมและวัฒนธรรม มีลักษณะเป็นการรวมตัวกันเป็นศูนย์กลางในการแก้ไขปัญหาของตำบล มีการก่อตั้งศูนย์การเรียนรู้ของตำบลเพื่อเป็นแหล่งรวมภูมิปัญญา โดยจัดตั้งกลุ่มงาน 3 กลุ่มคือ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มอาชีพ และกลุ่มออมทรัพย์ มีลักษณะดำเนินงาน 5 ประการได้แก่ มีความเป็น เจ้าของร่วมกัน มีการตัดสินใจร่วมกัน มีการจัดการทรัพยากรร่วมกัน มีการสร้างอัตลักษณ์ร่วมกัน และมีการ กำหนดเป้าหมายร่วมกัน

ปัจจัยที่มีผลต่อการพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจของชุมชนในตำบลแสนพัน อำเภอรามัญ จังหวัด นครพนม มี 2 ประเภท คือ ปัจจัยภายนอก ได้แก่ นโยบายของรัฐ การส่งเสริมของหน่วยงานภายนอก และการร่วมมือของเครือข่ายภายนอก และปัจจัยภายใน ได้แก่ ภาวะผู้นำของผู้นำชุมชน แผนและยุทธศาสตร์ การพัฒนา รูปแบบกิจกรรมของชุมชน และการมีส่วนร่วมของชุมชน การวิเคราะห์ระบบเศรษฐกิจที่มีความสัมพันธ์กับการพึ่งพาตนเองของชุมชนตามระบบ TERMS Model พบว่า มีการใช้เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพ มีระบบเศรษฐกิจที่ดี มีทรัพยากรธรรมชาติที่เพียงพอ มีจิตใจที่พร้อมในงานทุกด้าน และมี สังคมและวัฒนธรรมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และสอดคล้องกับเสาวลักษณ์ ผลเจริญ (2560) ได้ศึกษา การพึ่งตนเองของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดสงขลา ผลการวิจัยที่พบว่าการพึ่งพาตนเองอยู่ในระดับมาก ใน ด้านจิตใจ (M) ด้านเศรษฐกิจ (E) ด้านสังคมและวัฒนธรรม (S) และ ด้านเทคโนโลยี (T) ส่วนด้าน ทรัพยากรธรรมชาติ (R) มีการพึ่งพาตนเองในระดับปานกลาง ซึ่งชี้ว่าชุมชนที่มีความเข้มแข็งด้านจิตใจ และสังคมวัฒนธรรมเป็นรากฐานมักประสบความสำเร็จในมิติอื่นตามมาด้วย

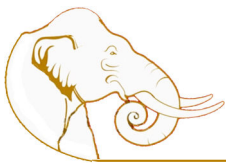
องค์ความรู้จากการวิจัย

สรุป

1. ศักยภาพชุมชนตามกรอบ TERMS ชุมชนตำบลลาดควายมีศักยภาพการพึ่งพาตนเองครบทั้ง 5 มิติตามกรอบ TERMS ดังนี้ ด้านเทคโนโลยี (Technology) มีการประยุกต์เทคโนโลยีผลิตน้ำมันจากถั่วเหลืองเพื่อลดรายจ่ายในครัวเรือน และผลิตปุ๋ยอินทรีย์ใช้เองในกลุ่ม ด้านเศรษฐกิจ (Economic) อยู่อย่างพอเพียง มีรายได้เพิ่มขึ้นโดยไม่ผลิตเพื่อจำหน่ายในเชิงอุตสาหกรรมการค้า แต่รู้จักนำสิ่งที่มีอยู่มาเพิ่มมูลค่า ด้านทรัพยากรธรรมชาติ (Resource) ชาวบ้านมีอาหารจากป่าชุมชน การปลูกพืชผักสวนครัว เลี้ยงปลา เลี้ยงไก่ เลี้ยงสุกร เหลือกก็จำหน่าย ด้านจิตใจ (Mental) ชาวบ้านให้ความศรัทธาหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต เป็นที่พึ่งทางจิตใจ และด้านสังคม (Social) ชาวบ้านลาดควายยึดถือประเพณีและวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมา ทั้งฮีต 12 คอง 14

2. รูปแบบ (Model) ที่ค้นพบ รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการพึ่งพาตนเองของชุมชน ตามแนวคิดพระมหาชนก และตัวแบบองค์ความรู้ “TERMS” พบว่า ชุมชนที่จะสามารถพึ่งตนเองได้ต้องประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ ได้แก่ (1) การมีภาวะผู้นำ (2) การเรียนรู้ร่วมกันและการมีส่วนร่วมของชุมชน (3) การจัดตั้งกลุ่มหาแนวทางการพัฒนากลุ่ม (4) การสร้างจิตสำนึกในการพึ่งตนเอง และ (5) การขอรับการสนับสนุนจากภายนอก องค์ประกอบทั้ง 5 ประการนี้เชื่อมโยงและเสริมกันเป็นรูปแบบการพัฒนาที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับชุมชนอื่นได้

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

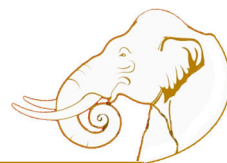
- 1) หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน ควรร่วมมือกับกลุ่มในการเข้ามาดูแลและให้ความช่วยเหลือในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ
- 2) หน่วยงานภาครัฐต้องสนับสนุนให้กลุ่ม ได้ไปศึกษาดูงานเพื่อเพิ่มพูนองค์ความรู้

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบชุมชนที่พึ่งตนเองได้กับชุมชนที่พึ่งตนเองไม่ได้มีปัจจัยอะไรที่แตกต่างกัน
- 2) ควรมีการจัดทำโครงสร้างด้านการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยที่มาจากแผนของชุมชนและต้องได้รับความร่วมมือจากองค์กรหลายฝ่าย เพื่อให้ทราบถึงความรู้ความเข้าใจในการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อพัฒนาเป็นนโยบายหรือแผนการปฏิบัติ

เอกสารอ้างอิง

- โกมิน สุขอ่อน. (2565). การจัดการชุมชนพึ่งตนเองอย่างยั่งยืนของชุมชนบ้านบางสาน ตำบลพนม อำเภอนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี. *วารสารมหาจุฬาลงกรณ*, 9(6): 292-309.
- ไทยพีบีเอส. (2567). *ขยะล้นเมือง คนไทยสร้างขยะเฉลี่ย 7.3 หมื่นต่อตัน/วัน*. เข้าถึงได้ที่ <https://www.thaipbs.or.th/news/content/340722>
- หนึ่งฤดี โกสีย์ จิตภา สุวรรณฤกษ์ อมลวรรณ วีระธรรมโม. (2565). วิธีการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของผู้สูงอายุในชุมชนนาทับ อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา. *วารสาร AL-NUR บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยฟาฏอนี*, 17(2): 155-170.
- บุญยืน งามเปรี่ยม เกษม ประอาจ. (2563). พฤติกรรมในการดำเนินชีวิตของชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. *วารสารมหาจุฬาลงกรณ*, 11(1): 13-24.
- บุญลดา คุณาเวชกิจ และจกฤช ศรีล่อ. (2564). การพัฒนาศักยภาพในการพึ่งตนเองด้วยการถ่ายทอดความรู้ในการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพที่เหมาะสมกับเกษตรกรในตำบลหนองกลา อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก. *วารสารศิลปศาสตร์และอุตสาหกรรมบริการ*, 11(2): 570-582.
- พิทยา ว่องกุล. (2541). *ยุทธศาสตร์ประเทศไทย 1999-2000*. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- พระคำไพ สญญโม (จันทร์รังสี). (2567). การพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจของชุมชนในตำบลแสนพัน อำเภอนาตาล จังหวัดอุบลราชธานี. *วารสาร มจร การพัฒนาลังคม*, 9(1): 298-321.

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช. (2540) *พระมหาชนก*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

เสาวลักษณ์ ผลเจริญ. (2560). *การพึ่งพาตนเองของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดสงขลา*. วิทยานิพนธ์ วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย สาขาวิชาพัฒนาการเกษตร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ สัณญา สัณญาวิวัฒน์ และคณะ (2537). *ตัวแบบเชิงซ้อนการพึ่งตนเองของชุมชนชนบท*. พัฒนาชุมชน 33 (มีนาคม): 35-49.

สัณญา สัณญาวิวัฒน์. (2540). *ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.